

Isparta İli Kırsal Alanlarında Yapılabilecek Kırsal Turizm Türlerinin Kırsal Kalkınmaya Etkisi

Utku ONGUN^{1*}

Bekir GÖVDERE²

Ayşe DURGUN KAYGISIZ²

¹Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, BHTMYO, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Burdur.

²Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat, Isparta.

*Sorumlu Yazar:

E-mail:utkuongun@mehmetakif.edu.tr

Geliş Tarihi: 25 Ekim 2015

Kabul Tarihi: 09 Aralık 2015

ÖZET

Araştırmanın ilk bölümünde alternatif turizm türleri içerisinde kırsal turizmin önemi ve kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise, Isparta ilinin kırsal alanlarında yapılabilecek turizm çeşitliliği hakkında detaylı bilgi verilerek, ilin kırsal turizm potansiyelinin durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise, elde edilen bulgular doğrultusunda ilin kırsal alanlarında yapılabilecek turizm türleri ve turizm aktiviteleri ile ilgili bir envanter oluşturulmuştur. Ayrıca alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi ve gelişimin avantajlarından ilin yararlanabilmesi için öneriler sunulmuştur. Araştırmanın yöntem kısmında ise, ilk olarak kapsamlı literatür taraması yapılarak veri toplanmıştır. Daha sonraki aşamada, nitel araştırma yöntemlerinden gözlem ve görüşme tekniği kullanılarak, Isparta il ve ilçelerinde mülakatlar yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Burada amaç, yörede kırsal turizm konusunda ve kırsal alanlarda yapılabilecek turizm türleri hakkında ön izlenim edinmektir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm, Isparta Turizmi.

Effect of Rural Tourism Types Located in Isparta's Rural Areas on Rural Development

ABSTRACT

First part of this work focuses on the importance of rural tourism in different types of alternative tourism forms and as well as the effect of rural tourism on rural development. Second part gives detailed information on variety of tourism to be made in rural areas of Isparta and provides an assessment of tourism potential. In line with our findings, last part of work establishes an inventory of potential tourism types and tourism activities to be located in rural areas of Isparta. We also present some policy recommendations to develop different types of tourism and benefit advantage of such tourism activities. In empirical part of work, we make a literature review and collect the necessary data. In the following stage of the work, we make interviews and gather data in centre and districts of Isparta using the observation and interviewing technique as a qualitative research method. Aim of this section is to get a preview on rural tourism and potential rural tourism types in Isparta.

Keywords: Rural Development, Rural Tourism, Isparta Tourism.

GİRİŞ

Bireysel bir etkinlik olarak başlayan dünya turizm hareketleri zamanla kitlesel faaliyet haline dönüşmüştür ve bunun sonucunda turizm endüstrisi büyük bir ivme kazanarak gelişen endüstriler arasına girmiştir. Turizm; dünya barışının sağlanması, insanlar ve uluslararası ilişkiler arasında olumlu atmosferlerin yaratılması, dış ödemeler dengesinin iyileştirilmesi, istihdamın artması ve bölgesel kalkınmanın sağlanması gibi olumlu katkılardan dolayı gelişmekte olan ülkeler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir [47].

İnsanların değişen ihtiyaç ve isteklerine paralel olarak turizm anlayışı da bu süreçte değişim göstermiştir. Bugün artık turizm anlayışı, doğayı ve onun barındırdığı sosyo-kültürel değerleri aşırı tahrip eden kitle turizmi odaklı yaklaşımdan yavaş yavaş uzaklaşarak, alternatif turizm anlayışına doğru yönelmektedir. Günümüz dünyasında kitle turizmi büyük payını korusa da, alternatif turizm giderek uluslararası çapta payını artırma yönündeki seyrini sürdürmektedir. İnsanlar son yıllarda kalabalık ve alışılmış turizm merkezle-

rinden uzaklaşarak daha özgür, sağlıklı ve doğa ile baş başa kalabilecekleri alternatif turizm alanlarına ve aktivitelerine yönelmektedirler [40]. Bu aktiviteler çoğunlukla kırsal alanlarda gerçekleştiği için alternatif turizm türlerinden biri olan kırsal turizm gün geçtikçe büyük önem arz etmektedir. Çünkü kırsal alan, insanlar için sadeliği, saflığı, temizliği, doğallığı, huzuru ve yardımlaşmayı çağrıştırmaktadır. Şehrin yoğun temposundan, stresinden, kirliliğinden ve kalabalığından uzaklaşmak isteyenler için kırsal alanlar ve buradaki aktiviteler bulunmaz bir fırsat olarak görülmektedir.

Kırsal alanlarda kırsal turizme bağlı olarak gerçekleştirilen aktivitelerin bir kısmı spora dayalı olup, diğer bir kısmı animasyonel veya gerçek yaşamla iç içe olan aktivitelerdir. Bu aktiviteler; açık hava veya kapalı alanlarda, pasif ya da aktif katılım ile yapılmakta olup; çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılara yönelik özel düzenlemelere de yer verilmektedir. Kırsal turizmde uygulanan başlıca aktiviteler şunlardır [37] [27]:

• Tarımsal çiftlik veya köylerde; tarıma ve hayvancılığa dayalı etkinlikler (meyve, sebze, çiçek vb. ürünlerin top-

lanması, hayvan besleme, peynir veya yoğurt yapma, yün işleme). Turistler, bu etkinlikleri izlemekte ya da bizzat katılmaktadırlar.

- Yerel el sanatlarıyla ilgili uygulamalar (dokumacılık, dikiş-nakiş-örgü işleri, seramik, bakır, demir, ağaç, cam işleri).
- Müze (doğa tarihi, arkeoloji, etnografi...), öğrenme yeri, anıt gibi tarihsel- kültürel yerleri gezme.
- Milli park, doğal anıt, hayvanat bahçesi, ilginç oluşumlar.
- Yürüyüş, atlı veya bisiklet ile yakın çevre turları.
- Piknik.
- Sportif etkinlikler.
- Hobi etkinlikleri (fotoğraf çekme, resim yapma, koleksiyon...).
- Animasyon gösterileri (köy düğünü, halk dansları...).
- Çeşitli kurslar (geleneksel el sanatları, yemek, spor, müzik, halk dansı, yerel üretim teknikleri, şifalı doğal bitkiler, turizm-çevre-koruma...).
- Bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalar.
- Yarışmalar (sportif, kültürel).
- Fuar, şenlik, özel kutlama günleri, panayır, festival, eğlence, konser vb.
- Okuma salonlarında kitap, dergi, gazete gibi şeyleri okuma.
- Çay bahçesi, kafe vb. yerlerde buluşma, sohbet etme.
- Güneşlenme.
- Manzara seyretme.
- Çocuklar veya yaşlılar için düşünülmüş özel etkinlikler.

Kırsal turizm aktiviteleri sadece kırsal alanlarda gerçekleştirilen aktiviteler değil aynı zamanda şehrin merkezinde veya yakın çevresindeki kırsallığı çağrıştıran aktivitelerdir. Örneğin o yöreye özgü kırsallığı çağrıştıran şenlikler veya festivaller şehir merkezinde gerçekleşiyor bile olsa, bu aktiviteler kırsal turizm aktiviteleri içerisinde yer almaktadır.

Bu çalışmada, Isparta ilinin turizmle ilgili genel yapısı ortaya konulduktan sonra kırsal turizm yönünden mevcut durumun incelenmesi, kırsal turizmin geliştirilmesi ve yörenin kalkınmasına sağlayacağı yararları belirleyerek gerekli önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

KIRSAL TURİZM

Kırsal turizm, kırsal yerleşimlerde yaşayan insanlarla iç içe gerçekleştirilen, soyut ve somut birçok kırsal çekiciliğin turistik ürünü oluşturduğu, sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilen bir alternatif turizm türüdür [11].

Başka bir tanıma göre kırsal turizm; insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda çiftçilerin ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekanlarda talep ederek ve yörede para arttırma arzularını minimize ederek geçici konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünü olarak da tanımlayabiliriz [2].

Kırsal turizm kapsamında, turistin dinlenmesi, çeşitli etkinlikleri izlemesi, katılması, öğrenmesi ve spor yapması mümkün olmalıdır. Kırsal alanlarda geleneksel konutlar, sokaklar, köy camileri, kültürel coğrafi görünümün bütünlük taşıyan turistik çekiciliğe sahip öğelerini oluşturur. Bu alanlarda uzun süreli yürüyüşlerde çay içmek, yemek ve dinlenme molası vermek üzere köylere uğramak gerekir [32]. Aşlında bu turlara köylerden başlamak ve yöreye özgü ahşaptan, kerpiçten ya da taştan yapılmış otantik bir köy evinde, çiftlikteki bir odada ya da dağ evinde konaklamak,

oda-kahvaltı hizmetinden faydalanmak ve buradaki ailelerin konuk severliğine katılarak güzel bir zaman geçirmek kırsal turizmin gelişmesinde esas katkıya sahiptir [7] [14] [4] [5].

Kırsal turizmle iç içe girmiş iki turizm türü vardır. Bunlardan biri tarım turizmi ya da diğer adıyla agro-turizm diğeri ise çiftlik turizmidir. Zaman zaman bu iki turizm türü de kırsal turizm olarak tanımlanmaktadır. Tarım turizmi, genellikle kırsal alanlarda yapılan tüm turizm faaliyetlerini kapsamakta ve bir bakıma kırsal turizmle benzerlik göstermekte olup kırsal turizmin bir alt dalı konumundadır. Kırsal turizm kırsal çevreye bağlı bir turizm türü olmasına karşın tarım turizmi ekili alan ve çiftçiye bağlı bir turizm türüdür [42].

Bir kırsal yerleşimde ekonomik etkinlik tarım ise ve turistik uygulamalarda ağırlıklı olarak tarıma dayalı programlar yer alıyorsa, bu turizm türüne tarım turizmi denir. Tarım turizmi, bir etkinlik olarak sürerken, aynı zamanda doğal çevrenin, geleneksel kırsal coğrafi görünümünün korunmasına yardım etmekte, çevre, tarım ve turizm arasındaki bağı sağlamaktadır [21]. Bir kırsal turizm türü olan tarım turizmi hem yerel halkın yaşamına hem de çevreye duyarlı bir turizm türüdür [9]. Aynı zamanda tarım turizmi, yerel halkın koşullarını iyileştirme ve geliştirmede tarım etkinliklerini öne çıkarmaktadır [28].

Genel olarak tarım turizmi, sürdürülebilir turizmin gelişimini sağlayan, çevreye saygı gösteren, bölgelerin kültürel mirasına ve otantik özelliklerine değer veren bir turizm türüdür. Tarım turizmi; tarımsal alanlar, tarımsal meslekler, yöresel ürünler, geleneksel mutfak ve insanların günlük yaşamıyla ilgili turistlere katılım ve bilgi edinme olanağı sağlayan bir turizm türüdür [42]. Tarım turizmi özellikle kırsal alanda yaşayan yerel halkın yaptığı faaliyetler doğrultusunda gelir seviyesinin artmasını sağlamakla birlikte, sosyo-kültürel açıdan da gelişimine katkı sağlamaktadır. Özellikle çiftçilik ve tarımla uğraşan yerel halk için ekonomik çeşitliliğin oluşmasına da katkı yapmaktadır [9].

Diğer kırsal turizmle iç içe olan turizm türü de çiftlik turizmidir. Çiftlik turizmi; kırsal alanlarda, çiftlik organizasyonu amacıyla kurulmuş ve çevresine çiftlik ürünü sağlayan bir işletmenin aynı zamanda turizm konaklama imkanı sağlayan, gelen turistlerin de isterlerse, konaklama ve yeme içme karşılığında, bir çalışma programına katılabilecekleri, kırsal yaşantının sahnelenmesine imkan sağlayan bir turizm türüdür [44].

Kırsal turizmle birlikte kadınların toplumdaki ekonomik güçleri artmıştır. Turizmin gelişmesiyle birlikte, yerel kadınların yapmış oldukları yöresel tarhana, erişte, reçel, peynir, marmelat gibi el yapımı ürünler ile kadınların ekonomiye katılması sağlanmıştır.

Değişen turistik eğilimlere bir cevap olarak kırsal turizmin önemi her geçen gün artmaktadır. Kırsal turizm hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde var olan turizm türlerinin alternatifi ya da tamamlayıcısı konumundadır.

KIRSAL TURİZMİN ETKİLERİ

Kırsal turizmin olumlu ve olumsuz birçok etkisi olmaktadır. Bir taraftan ekonomik yönden bölgeye katkı sağlarken, diğer taraftan bilinçsizce kullanım sonucunda doğa ve tarihi değerlerin yok olmasına neden olmaktadır. Kırsal turizmin kırsal alanların gelişiminde sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden birçok katkısı bulunmaktadır [49] [45] [20] [11].

Kırsal Turizmin Olumlu Etkileri

Kırsal alanlarda uygulanan kırsal turizm modelleri, ye-

rel kaynak değerlerin, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinde, uygulanan işbirliği ve örgütlenmeler ile bölgenin kalkınma isteklerinin artırılmasına olumlu olarak etki etmektedir. Bu durum, aynı zamanda yerel halkın birliklilik ve girişimcilik ruhunun da tetiklenmesine neden olmaktadır [26].

Kırsal turizm, kırsal alanlarda yaşayanların gelirlerinin artırılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi alanında önemli sürdürülebilir gelir kaynaklarından birisidir [25]. Kırsal turizmin kırsal yörelere ekonomik açıdan yaptığı olumlu etkilerin başında gelir yaratma etkisi gelmektedir. Yerli ve yabancı turistlerin seyahat amacıyla gittikleri kırsal alanlarda konaklama, yeme içme, kırsal aktiviteler, ulaşım, alış-veriş, yöresel el sanatları ve otantik yiyecekler gibi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları harcamalar kırsal alanlarda yaşayanların gelirlerini arttırmaktadır. Bunun sonucunda yeni yatırımlar artmakta ve yörede yaşayanların refah düzeyleri yükselmektedir [42].

Kırsal alanlarda tarımla uğraşan kesimin gelirlerinin yetersiz ve istikrarsız oluşu, kırsal yoksulluğun daha geniş toplum kesimlerini etkilemesine neden olmaktadır. Fakat kırsal turizmin gelişmesine paralel olarak, bölgede gelirlerin artması, tarım sektöründe üretim kapasitesinin artmasına, standardın yakalanmasına ve kaliteli ürünün gerçek fiyatını bulmasına katkı sağlar. Bununla birlikte o bölgede, tarımla geçinenlerin refah düzeyleri artacak ve gelire bağlı olarak da yoksulluk azalacaktır [12].

Kırsal turizm, yöre insanına kente göç etmeden kentsel standartları yakalama olanağı sağlayacak önemli girdiler oluşturacaktır. Yerel halka hizmet veya mal satışında aracı-sız karlar sağlayacağından dolayı, yerel halkın yaşam düzeyi yükselecektir [15].

Kırsal alanlarda turizmle birlikte yeni yatırımlar da artış göstermektedir. Yeni yatırımların artması bu bölgelere yerli ve yabancı turistlerin gelmesine ve buralarda harcamalarda bulunarak ekonomik sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Böylelikle kamu ve özel teşebbüs buralara yeni veya ilave turistik yatırımlar da yapabilir. Yöreye yönelik turizm talebindeki bu artış, turizm sektörünün yanında turizmle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan diğer sektörleri de arttırmaktadır [42]. Çünkü turizm her ne kadar hizmet sektörü içinde yer alsın da kendine has bir takım özelliklerinden dolayı 54 farklı sektörle iç içedir ve turizmin gelişmesi demek aynı zamanda bu sektörlerin de gelişmesi demektir [10].

Kırsal turizm yerel bölgenin ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlarken orada yaşayan insanlar için istihdam olanağı oluşturmaktadır [30]. Kırsal alanlarda turizmin gelişmesiyle birlikte turizmde istihdam edilen kişilerin, mesleki bilgi ve becerileri gelişmektedir. Bu gelişme, kırsal işgücünün eğitim düzeyini olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra kırsal kalkınmayı da hızlandırmaktadır [41].

Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte, yöredeki kadınların aile içindeki rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılma olanağı kolay ve hızlı olmaktadır [3] [27].

Kırsal turizm, yöre insanına kente göç etmeden kentsel standartları yakalama olanağı sağlayacak önemli girdiler oluşturacaktır. Yöre insanları, gerek hizmet, gerekse mal satışından aracı-sız karlar sağlayacağı için yaşam standartları yükselecektir. Yöre turizme dayalı sanayi gelişecek, bu da belirli bir istihdam sağlayacaktır [15].

Kırsal alanlardan kentlere olan göç nedeniyle, Türkiye'nin kırsal alanlarında özellikle genç nüfus giderek azalmakta bu yüzden kırdan kente göç tüm ağırlığı ile yaşan-

maktadır [13]. Kırdan kente olan göçün önlenmesi, kırsal kesimde yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve adil bir gelir dağılımının sağlanmasıyla mümkündür [1]. Kırsal turizm vasıtasıyla o bölgede yaşayanlara yeni iş kollarının yaratılmasıyla işsizlik azalmakta ve dışarıya göç durmaktadır [27]. Diğer bir ifadeyle kırsal turizm, kırsal yörelere kalkındırarak, iç göçü önlemekte böylelikle, nüfusu yerinde tutmada önemli rol oynamaktadır [37].

Kırsal turizmle birlikte kırsal alanların sorunu olarak bilinen ulaşım, tanıtım yetersizliğinin, altyapı ve üstyapının giderilmesinde katkı sağlanır [17]. Ancak kırsal turizm arz potansiyeline sahip bölgelerde kırsal turizme yönelik alt ve üst yapıları geliştirilirken, yöredeki tarihi, doğal ve kültürel değerlerinde dikkate alınması gerekmektedir. Bu alanlarda yaşanan tahripler ve doğaya uygun düşmeyen yapılaşmalar kırsal turizmi olumsuz yönde etkilemektedir. Turistlerin bu alanları tercih etmelerindeki asıl amaç, yörenin sahip olduğu kültürel ve doğal özelliklerdir. Bu sebeple yöresel karakteristik özelliklerin yatırımlar yapılırken dikkate alınarak korunması büyük önem arz etmektedir [42]. Kırsal kalkınma sayesinde eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinde iyileşme sağlanmaktadır [2]. Bunlara ek olarak, turistlerin her türlü hizmette belirli bir kalite aramaları yerli halkın da hayat standartlarının yükselmesine neden olmaktadır [37].

Kırsal aktiviteler içerisinde köy düğünleri, yöresel ele sanatları, yemekler, sporlar (deve güreşleri ve boğa güreşleri), ve hayvanların (Van kedisi, kelaynak kuşları ve dik-kuyruk kuşları) yer alması kırsal ekonominin geliştirilmesi yanı sıra bölgenin tanıtılması açısından önem taşımaktadır [3] [25]. Kırsal turizm, kültürel değerlerin sürdürülmesi açısından sosyal alt yapıyı desteklemekte [17] ve sonunda toplumun alt yapısını oluşturmada yardımcı olmaktadır [27].

Kırsal Turizmin Olumsuz Etkileri

Kırsal turizmin olumsuz etkilerini ekonomik ve çevresel faktörler olarak iki şekilde genelleyebiliriz. Bu etkiler aşağıda detaylı anlatılmaktadır.

Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte arazi ve gayrimenkul fiyatlarında aşırı artışlar olacaktır. Yerel halk, tarımdan gelir sağlamak yerine arazisini boş bırakarak rantı bekleme durumuna geçecektir [31] [37]. Yerel halkın tarıma elverişli alanlarını boş bırakarak rantı bekler duruma gelmesi hem yöre halkının gelirini düşürecek hem de arazilerin atıl kalmasına sebep olacaktır.

Kırsal turizmin yöreye sağlayacağı yararların yanı sıra, iyi bir şekilde organize edilmemesi ve iyi kontrol edilmemesi halinde aşırı doğal kaynak kullanımı, doğal sit alanların tahribi, tarihsel değerlerin ve ekosistemin yok olması gibi olumsuz çevresel etkilere neden olacaktır [42]. Turistlerin kırsal turizmi tercih etmelerindeki asıl sebep, doğallıktır. Bu bölgelerdeki doğallık yok olursa, turist buraları tercih etmeyebilir ve bir daha gelmeyebilir.

Kırsal turizm kapsamında yiyecek, içecek ve diğer ihtiyaçlar dışarıdan ithal edilir, yerel olarak üretilmeyebilir. Yerel tarım ürünlerinin fiyatı ve lüks mallara olan tüketim de artabilir [23]. Lüks mallara olan talep artışı, yerel ürünlerin satılmayacağı ya da ucuz satılacağı düşüncesini oluşturur.

Kırsal turizmin gelişmesi yörede kültürel kirlenmeye neden olabilmektedir. Kültürel kirlenme sonucunda yerli halk ile turist arasında birbirlerini sert çizgilerle ayıran iki aşırı davranış ortaya çıkabilmektedir [31]. Yerel halk ya tamamen turiste karşı olumsuz tavır sergilemekte ya da turiste özenerek onu taklit etmeye çalışmaktadır.

Turistlerin turizm bölgesinde önceliğe sahip olmaları

bazı yerlerin yerel halka yasaklanması gerginliğe yol açabilir. Bazı toplumlarda bu tür olaylara “xenophobia” yani “yabancı korkusu” denilen rahatsızlığa dönüşmektedir. Aşırı kalabalıklaşmanın meydana getirdiği tıkanıklık yerel halkın hoşnutsuzluğunu arttırmaktadır [36]. Yerel halk turistler tarafından istila duygusuna kapılabilir ve aşırı kalabalıktan bunalanabilir [27]. Kırsal alanların aşırı kalabalıklaşması sonucunda, kırsal alanlara olan çekicilik azalmakta ve bölge otantliğini kaybetmektedir [37].

Kırsal turizm vasıtasıyla elde edilen gelir, yerli halka tarım dışı hatta yöre dışında değerlendirme şansı yaratmaktadır. Bu olay başka sektörlerle olan sermaye akımını kuvvetlendirerek ve kırsal turizmin yöreyi kalkındırma amacından uzaklaşmasına sebep olabilmektedir [31] [37]. Hatta kazanılan fazla gelir yörenin kültürel yapısını bozabilmektedir.

Kırsal turizm yöredeki kırsal turizm artış hızına bağlı olarak arazi fiyatlarındaki artış konut ve ev kiralalarına da yansarak enflasyonist bir baskı yaratabilir. Bu fiyat artışları yörede oturanların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyebilir [42].

Kırsal turizm yörede bazı geleneksel işlerin (balıkçılık, ormancılık, tarım, çiftçilik vb.) terk edilmesine bu da yerel işgücünün azalmasına ve dış tedarikçilere bağımlı hale gelmesine neden olabilmektedir [42].

Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte yöre çevresel pek çok sorunla karşı karşıya kalabilir. Bunlar; gürültü, görsel ve trafik kirliliği, doğal tahribat, kaynak sularının kirlenmesi, aşırı kalabalık, suç oranlarında artış, yöre halkının yaşam biçiminin değişmesi ve biyolojik çeşitliliğin tahribi (hem bitki hem de hayvan türlerinin yok olması) gibi sorunlar olabilmektedir [27].

Kırsal turizmin gelişmesiyle birlikte tarımdan gelir sağlayan yerel halk, tarım sektöründen turizm sektörüne doğru kaymaya başlayacaktır. Bu kayma bazı sorunları da beraberinde getirebilir. Kırsal turizmin hızlı ve plansız gelişimi verimli tarım alanlarında daralmaya neden olabilecektir [31]. Tarım alanlarındaki bu daralma, tarımsal ürünlerin arzında

da bir daralmaya neden olabilecektir [42]. Yaşanan bu olaylar tarımsal çeşitliliğin azalmasına ve bunun yanı sıra verimliliğin azalmasına neden olmaktadır [37] [31] [42] [27].

Ortaya çıkan bu olumsuz etkiler gerek ziyaretçiler gerekse yerel halk üzerinde hoşnutsuzluğa yol açmaktadır. Bu ve buna benzer olumsuz etkiler yöreye kırsal turizm amacıyla gelen turistlerin tutumlarının değişmesine neden olmaktadır. Asıl amaçları doğa ile iç içe olma arzusu içerisinde olan turistler, bu ve buna benzer olumsuzluklar yüzünden, buralara gelmemeyi tercih edebilirler.

ISPARTA VE TURİZM

Isparta ili, Akdeniz Bölgesinin batı bölümünün iç kesiminde olup, “Göller Bölgesi”nin merkezi konumundadır. İl, 30° 20’ ve 31° 33’ doğu boylamları ile 37° 18’ ve 38° 30’ kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Isparta ili, doğuda Konya, Kuzey ve kuzeybatıda Afyon, batıda ve güneybatıda Burdur, güneyde ise, Antalya illeri ile komşudur. Isparta ili, merkez ilçe ile birlikte 13 ilçeden oluşmaktadır. Bu ilçeler, Merkez, Aksu, Atabey, Eğirdir, Gelendost, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Sütçüler, Şarkikaraağaç, Uluborlu, Yenişarbademli ve Yalvaç’tır [24].

Isparta ili, sahip olduğu doğal, tarihi, sosyo-kültürel ve çevresel değerler bakımından alternatif turizm çeşitliliği bakımından çekim merkezlerinden biri konumundadır. Isparta ili yöresel el sanatları, yöresel yemekler, kırsal yaşam biçimi ve gelenek örf ve adetleri ile de önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Isparta ilinin at ile gezinti, dağ bisikleti, dağcılık, çadır kampı, kayak, trekking, [38] yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü gibi doğa tabanlı turizm etkinlikleri ile yelken, kano, kürek gibi su sporları, tarım turizmi olanakları ve inaç turizmi için uygun olduğu görülmektedir [28]. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın belirlemiş olduğu alternatif turizm türlerinin büyük çoğunluğu Isparta ilinde mevcuttur. Ayrıca, Isparta’nın gülü, halısı, Eğirdir Gölü, Davraz Kayak Merkezi, Yazılı Kanyonu ve Din turizmi açısından Yalvaç ilçesi,

Tablo 1: Isparta İl ve İlçelerindeki Tarihi ve Kültürel Değerler

İlçe Adı	Tarihi ve Kültürel Değerler
Merkez İlçe	Turan Yazgan Etnografya Müzesi**, Isparta Müzesi, Kutlubey (Ulu) Camii, Abdi Paşa (Kavaklı) Camii, Firdevs Paşa (Mimar Sinan) Camii, Aya Baniya Kilisesi, Aya Yorgi Kilisesi, Türbeler, Bedesten, Tarihi Isparta Evleri, Kapıkaya Harebesi, Hamamlar.
Aksu	Eurymedon Açık Hava Tapınağı, Zindan Mağarası, Roma Köprüsü, Tymbriada ve Tynada Ören Yerleri
Atabey	Kuşunlu Camii, Fazullah Paşa Camii, Atabey Gazi Ertokuş Medresesi, Seleukeia Sidera Antik Kenti, Göndürle Höyük Mezarlığı, Süleyman Demirel Demokrasi ve Kalkınma Müzesi***
Eğirdir	Hızırbey Camii, Barla Çeşnigir Sinan Paşa Camii, Aya Stefanos Kilisesi, Aya Georgies Kilisesi, Baba Sultan Türbesi, Dünder Bey Medresesi, Eğirdir Kervansarayı, Eğirdir Kalesi, Prostanna ve Malos Antik Kenti
Gelendost	Abdulgaffar Camii, Gelendost Ertokuş Kervansarayı, Avşar Köprüsü
Gönen	Yunus Emre Türbesi, Conana Antik Kenti
Keçiborlu	Kılıç Höyük, Keçiborlu Höyük
Senirkent	Veli Baba Sultan Türbesi, Şeyh Ahmet Camii
Sütçüler	Sefer Ağa Camii, I ve II Sığırlık Kalesi, Adada Antik Kenti, Taşkapı Harabeleri
Ş.Karaağaç	Alaca Mescit, Zengibar Kalesi, Anaboura, Ulucami, Sultan Fatih Camii
Uluborlu	Alaaddin Camii, Bülbül Camii, Bahçe Camii, Taş Medrese, Aslanlı Çeşme, Cirimbolu Su Kemerli, Uluborlu Kalesi, Apollonia Ören Yeri
Yalvaç	Yalvaç Müzesi, Devlethan Camii, Yeni Camii, Leblebiciler Cami, Pisidia Antiokheia Antik Kenti, Limenia Adası, Kaya Mezarları, Men Kutsal Alanı, Yalvaç Eski Evleri, Aziz Paul Kilisesi
Y.Bademli	Kubad-ı Abad Sarayı

Kaynak: Isparta Valiliği, (2011), Isparta Kültür ve Turizm Envanteri, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: 8, Isparta, ss: 288.

**2013 yılında açılan Prof. Dr. Turan Yazgan Etnografya Müzesi.

***2014 yılında açılan Süleyman Demirel Demokrasi ve Kalkınma Müzesi

Isparta'nın turizm sembolü olarak görülmektedir [16].

Isparta ili alternatif turizm türleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir ve çalışmalarda bölgenin kalkınmasında bu alternatif turizm türlerinin önemi vurgulanmıştır [39] [18] [35] [33] [28]. Isparta ilinin kırsal alanlardaki alternatif turizm türlerini çeşitlendirmek hem yöre halkına hem de bölgesel ekonomiye katkı sağlama açısından önem arz etmektedir.

Isparta'da Kültür, Tarih ve İnanç Turizmi

Isparta ilinin zengin tarihi geçmişi nedeniyle, turizme yönelik son derece zengin tarihi ve kültürel değerler bulunmaktadır. İl ve ilçelerdeki tarihi ve kültürel değerler aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Isparta ili Tablo 1'de verilen kültürel ve tarihi niteliğe sahip pek çok değerini yanı sıra, festival ve şenlikler açısından da çok çeşitlilik göstermektedir. Düzenlenen festivaller şunlardır; Gül Festivali, Halı Festivali, Kültür ve Turizm Festivali, Davraz Kar Festivali, Antiokheia Kültür ve Sanat Festivali, Eğirdir Kültür ve Turizm Festivali, Eğirdir Uluslararası Dağcılık Festivali [16], Uluborlu Kiraz Festivali ve Yağlı Pehlivan Güreşleri, Gelendost Elma Festivali ve Eğirdir Elma Festivalidir. Bu festivaller ve şenliklerin ulusal ve uluslararası anlamda tanıtılarak yoğun katılımlı etkinliklere dönüştürülmesi durumunda Isparta'nın gerek ulusal gerekse uluslararası imajı güçlenecektir.

Isparta ili sınırları içerisinde Aya Payana (Baniya) Kilisesi, Aya Yorga Kilisesi, Aya Stefanos Kilisesi ve Aziz St. Paul Kilisesi mevcuttur [39]. Bu kiliselerden en önemlisi Yalvaç ilçesinde bulunan Aziz St. Paul Kilisesidir. Hıristiyanların ilk ve en büyük kilisesi olan bu kilisede Aziz Paul'un ilk vaazını vermesi ve kutsal kitap İncil'de bu yerden bahsedilmiş olması buranın önemini arttırmaktadır [19]. Aziz St. Paul Kilisesi'nin bulunduğu Pisidia Kenti, Hıristiyanlık dinini temellerinin atıldığı ve tüm dünyaya yayıldığı yerleşimlerden biri olup Hıristiyanlar için ikinci bir hac merkezi olarak kabul edilmektedir. Her yıl yüzlerce kişi ibadet etmek için buraya gelmektedir. Bu özelliği ile inanç turizmi açısından önemli bir yere sahiptir [29]. İnanç Turizminin merkezi Yalvaç ilçesi Anadolu'nun kültür zenginliğini tüm ihtişamıyla yansıtmaktadır. Ayrıca, yörede bulunan türbeler, camiler, kaya mezarları ve mabedler inanç turizmi açısından son derece çekici alternatiflerdir.

Ömrünü uygarlığa ve demokrasiye adanmış büyük lider Süleyman Demirel adına İslamköy'de yaptırılan külliye ve anıt mezar Isparta turizmi açısından önemli bir çekim merkezi konumundadır. Külliyenin içerisinde camii, Kalkınma ve Demokrasi Müzesi, kütüphane ve Demirel Ailesinin evi mevcuttur. İslamköy'de Demirel Ailesinin evi, Anadolu Konut Mimarisinin örneklerindedir. Ev aslına bağlı olarak restore edilmiş olup, etnografik bir müze olarak kullanılmaktadır. Günümüzde özellikle tatil ve yaz aylarında iç turizm açısından önem arz eden bir yer olmasına karşılık, gelecekte ulusal ve uluslararası seyahat acenteleri tarafından buraya turizm amaçlı turların düzenleneceği bir gerçektir.

Isparta ili ve kırsal alanlarında eski ve yeni uygarlıklara ait ürünler, Yalvaç tarihi evleri, anıt mezarı, halk kültürüne ait folklorik öğeleri, müzeleri, geleneksel festivalleri ve şenlikleri, güllü, elması, kirazı, Eğirdir gölü, nehir sporlarına elverişli kanyonları, Davraz Kayak Merkezi, Camileri ve kiliseleri ile ülkemizde dikkat çeken bir ilimizdir.

Ayrıca Isparta merkezde 2013 yılında Prof. Dr. Turan Yazgan Etnografya Müzesi açılmıştır. Bu müzede Isparta'da dokunan halı ve kilimler sergilenmektedir. Isparta Müzesi,

Yalvaç Müzesi, Prof. Dr. Turan Yazgan Etnografya Müzesi ve Süleyman Demirel Demokrasi ve Kalkınma Müzesi Isparta ve kırsal alanlarında görülmesi gereken müzelerdir.

Isparta'da Eko Turizm

Turizm açısından önem arz eden dağ, doğa, mağara, botanik, yayla, çiftlik, akarsu, tırmanış, kamp-karavan, bisiklet, foto safari ve yaban hayatı gözleme gibi eko turizm türleri son yıllarda hızla gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır [43].

Isparta ili, gerek doğal güzelliği gerekse iklim özellikleri ile eko turizm için oldukça elverişlidir. Kuş gözlemciliği, endemik bitki gözlemciliği, foto safari, trekking, oryantiring (Yön Bulma), Skuba (Dalgıçlık) ve Absailing (Kaya Tırmanışı) gibi doğal çevre ile bütünlük içinde yapılan sporlar, Isparta ilinde yapılabilecek eko turizm türleri içerisinde [24].

Kuş Gözlemciliği: Isparta il sınırları içerisinde, Kovada Gölü Milli Parkı, Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı, Çandır-Baraj çevresi, Eğirdir Gölü Hoyran kısmı, Burdur Gölü'nün Keçiözü ilçesi sınırı, Beyşehir Gölü'nün Yenişarbademli ve ayrıca Şarkikaraağaç ilçesindeki kırsal alanlar kuş gözlemciliği için bulunmaz alanlardır. Her yıl buralara genellikle İngiltere ve Fransa'dan kuş gözlemcileri gelmektedir [24].

Endemik Bitki Gözlemciliği: Isparta'da endemik bitki gözlemciliği Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı, Kovada Gölü Milli Parkı Alanı, Dedegöl Dağları etekleri, Çandır Yazılı Kanyon Tabiat Koruma Alanı, Sarpağdağ etekleri, Çandır Söğüt Yaylasında yapılmaktadır [24]

. Önemli endemik bir tür olan Kasnak meşesinin ülkemizde en yaşlı ve geniş yayılımını yaptığı yer Isparta il sınırları içerisinde [28].

Sportif Doğa Yürüyüşü (Trekking): Doğal manzara özelliklerini görmek ve doğa ile iç içe olmak amacıyla yapılacak bir başka turizm faaliyeti ise dağ ve doğa sporlarıdır. Bu sporlar içerisinde, Isparta ve çevresinde öncelikli olan trekkingdir. Bölge, trekking etkinliği açısından yüksek bir potansiyele sahiptir. Isparta ve çevresinde trekking için kullanılan rotalar: Eğirdir Akpınar Köyü (8 km), Eğirdir ile Oluklacı Yaylası (5 km), Yukarı Gökdere Köyü ile Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı (10 km), Yukarı Gökdere Yol Çatı ile Kovada Gölü Milli Parkı (10 km), Kovada Gölü Çevresi, Aşağı Gökdere, Arbeterum (Ağaç Müzesi), Su Çatı, Gökbüvet Kanyon ile Çandır Yazılı Kanyon (30 km), Sütçüler Batı İstikameti ile Roma Harabeleri, Söğüt Yaylası, Yangın Kulesi, Akçal Tepesi, Aksu Zindan Mağarası ile Aksu İlçe Merkezi (3 km), Yakaören Köyü ile Gelincik Tepesi, Eğirdir, Bedre Plajı ile Altunkum Plaj Tesisleri (8 km), Kasımlar ile Fındık Kesme (Kamplı) ve Kesme, Asarcık ve Çukurca (5 km Kamplı) olarak sıralanabilir [24].

Oryantiring: Gölcük Gölü ve çevresi, Kovada Milli Parkı Alanı ve çevresi, Kasnak Meşesi alanı, Davraz Dağı ve çevresi, Çandır, Yazılı Kanyon Tabiat Koruma Alanı ve çevresi, Eğirdir Sivri Dağı, Akpınar Köyü ve Prostanna Antik Şehri ve çevresi bölgenin ideal oryantiring yapılabilir alanlarıdır [24].

Yamaç Paraşütçülüğü: Isparta'da yamaç paraşütçülüğü, Eğirdir ilçesinde Karatepe mevkiinde 550-650 metre kuzey ve 350 metre güney, Akpınar köyü 250 metre kuzeydoğu, Eğirdir sivrisi 1700 metre kuzeydoğu ve Davraz dağı kış sporları turizm merkezi 1800 metre doğu pistlerinden yapılmaktadır [18].

Mağara Turizmi: Orta Torosların batısında yer alan Isparta bölgesi, mağara oluşumu bakımından Türkiye'nin

yoğun illeri arasındadır. Pınargözü, Zindan, Gümüş İni, Erenler, Cıv ve Kuz Mağaraları dışında turizm açısından değerlendirmeye alınabilecek mağaralar şunlardır: Kadı Deliği, Karataş, Ayı İni, İnönü, Kapıkaya, Güvencinlik, Peynir İni ve Uluborlu Obruşu mağaralarıdır [18] [33]. Isparta'daki Pınargözü mağarası Türkiye'nin en uzun ve gezilmesi zor olan mağarasıdır. Çevresi çeşitli bitki türleriyle kaplı olan mağara, şelaleleri, yer altı gölü, ırmağı ve travertenleri ile özel ilgi grubu gezgin ve araştırmacıların ilgisini çekmektedir [22].

Yayla Turizmi: Yaylalar piknik gezinti, çadırli kamp alanları, yayla şenlikleri ve diğer bazı doğa turizmi alanında yapılan faaliyetler açısından uygun yerlerdir ve yaylaları turizme açarak ekonomik getiri sağlamak Isparta ili için önemlidir [19]. Isparta il ve ilçeleri halkın ve ziyaretçilerin piknik ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayacak çok fazla mesire alanlarına sahiptir. Merkezdeki Ayazma, Milas ve Gökçay, Şarkikaraağaç'ta Pınarbaşı mesiresi, Senirkent'te Değirmenderesi ve Kuyucak mesire alanları bunlardan bir kaçıdır. Yayla turizmi çerçevesinde değerlendirilebilecek bu alanlar özellikle yerel halk tarafından yaz aylarında büyük rağbet görmektedir.

Isparta ili yayla turizmi için gerekli olan potansiyele sahiptir. Özellikle Eğirdir ve yöresi Toroslar'ın kuzeye bakan yamaçlarında birçok özelliği olan dağ, yayla ve vadilerle çevrilidir. Eğirdir sınırları içindeki Kurucaoluk, Camili, Belova ve Belkuyu Yaylaları önemli yaylalardır. Bölgenin önde gelen diğer başlıca yaylaları da şunlardır: Söğüt, Sorgun, Beşkuyular, Melikler, Zengi ve Tota yaylaları [46].

Bu yaylalar kuş gözlemciliği, trekking, foto safari ve oryantiring gibi sporlar için de oldukça elverişlidir.

Kamp ve Karavan Turizmi: Eğirdir Can Ada, Eğirdir Kovada Milli Parkı içinde kamp yapılabilir. Çandır Yazılı Kanyon girişinde ve Gölcük Gölü Turizm Merkezi ile Kızıldağ Milli Park Alanları kamp ve karavan turizmine açıktır [35]. Bu alanlarda nitelikli, standartlara uygun sağlam bir alt yapıya sahip alanların kurulmasıyla kamp ve karavan turizminin hızlı bir gelişim göstermesi mümkündür.

Bölgede su sporları için Eğirdir gölü ve özellikle bahar aylarında Sütçüler Çandır çevresinde rafting için uygun akarsular mevcuttur. Macera seven turistlerin çoğunun tercih ettiği faaliyetlerden birisi de av turizmidir. Isparta'nın orman, yayla ve ovalarında mevsimine göre tilki, keklik, tavşan, yaban domuzu gibi av hayvanları bulunmaktadır. Kış aylarında ortalama otuz bin civarında su kuşunun Hoyran Gölü ve civarında barınıyor olması, kara avcılığı açısından bir potansiyel oluşturmaktadır. Eğirdir Gölünde, Kovada Gölünde ve yaylalarda bulunan akarsularda sportif olta balıkçılığının geliştirilmesi mümkündür [35].

Ayrıca, Eğirdir gölünde su altı gözlemciliği, kaya tırmanışıyla birlikte Kanyon ve kayalık bölgelerden iple iniş faaliyeti de yapılmaktadır.

Isparta'da Kırsal Turizm

Sürdürülebilir turizm anlayışıyla uyumlu olan kırsal turizm, kültür, tarih, çevre, tarım ve turizmle birlikte yürütülen bir özelliğe sahip olmakla birlikte, diğer turizm türleriyle ve özellikle eko turizmle bütünleşen bir turizm türüdür [43]. Isparta'da yapılan alternatif turizm türleri içerisinde yer alan kırsal turizm, yüksek bir potansiyele sahip olmasına rağmen, kaynaklar yeterince kullanılmamaktadır. Bununla birlikte turizm faaliyetleri kırsal turizmi tetiklemekte ve kırsal alanların canlanmasına neden olmaktadır.

Isparta ili sınırları içerisinde bulunan Davraz Dağı kış

sporları açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Davraz dağında genel olarak sonbaharın sonundan ilkbaharın başına kadar kayak yapma imkanı vardır. Davraz'a ulaşımında kullanılan karayolunun Çobanisa köyü içinde geçmesi nedeniyle kış turizmine bağlı olarak kırsal turizmin gelişmesi için bu köy oldukça elverişli koşullara sahiptir [8]. Köyde turizm amaçlı ev pansiyonculuğunu geliştirmek amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı ödeneği ve Isparta Valiliği öncülüğünde "Çobanisa Örnek Turizm Köyü Projesi" kapsamında dört eski köy evi restore edilerek 2006 yılı başında turizme açılmıştır [8]. Isparta'nın Çobanisa köyü, Antalya, Afyon, Isparta, Burdur ve Konya gibi yakın şehirlerde yoğun iş temposu altında çalışan bireylerin hafta sonlarında ya da diğer tatil günlerinde kayak sporunun yanı sıra doğa ile iç içe yaşayabilecekleri bir fırsat sunmaktadır [8]. Yerel halk köyde üretilen ürünleri (pekmez, peynir, ceviz, yumurta, süt, badem gibi) köy meydanında veya yol boyunca turistlere satışa sunmaktadırlar.

Isparta il ve ilçeleriyle tarım ve turizmi birleştiren kırsal turizm merkezi olmaya hazır bir adaydır. Isparta il ve ilçelerinde tarım turizmi yapılması planlanan yerleşim yerleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Isparta İlinde Tarım Turizmi Yapılması Planlanan Yerleşim Yerleri

İlçeler	Köy ve Kasabalar
Yalvaç	Aşağıturtar, Taşevi ve Aşağıkaşıkara Köyleri
Eğirdir	Mahmatlar, Balkırı, Beydere ve Bağören Köyleri ile Barla Kasabası
Senirkent	Akkeçeli, Garip ve Gençali Köyleri
Gelendost	Avşar, Yenice ve Yeşilköy Köyleri

Kaynak: Korkmaz, M., ve Başkalkan S., N., (2011), "Eğirdir Gölü ve Çevresinde Turizm Gelişiminin Sürdürülebilirliği Üzerine Değerlendirmeler", *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi* 12, ss: 67.

Isparta'da, ormanları, yaylaları, gölleri, fauna ve florası yanı sıra zengin tarım alanları kırsal alanlardaki potansiyeli harekete geçirerek kırsal turizmi geliştirmek mümkündür. Isparta ili ve çevresinde her türlü sebze ve meyve yetiştiriciliğinin yanı sıra gül ve gül yağı üretimi yapılmaktadır. Isparta Türkiye'nin gül ve gül yağı üretim merkezidir. Türkiye'de gül yağı üretiminde kullanılan gül çiçeklerinin yetiştirildiği bahçelerin %90'ı Isparta'da, %10'u da Burdur, Afyonkarahisar ve Aydın'da bulunmaktadır [24]. 2012 yılından itibaren bazı tur acenteleri tarafından özellikle Mayıs-Haziran aylarında gül toplama turları düzenlenmektedir. Bu turlarla gelen Japon, Taylandlı, Malezyalı ve Koreli yani, Uzakdoğulu turistler Isparta'nın Güneykent beldesine gelip, geleneksel yöntemle gül suyu ve gül yağının çıkarılmasını izleyip çok sayıda gül ürünü satın almaktadırlar. Doğanın insana hediye olarak sunduğu gül ve ondan elde edilen gül yağı, gül sabunu, gül reçeli, gül kolonyası ve şeklinden esinlenerek yapılan hediyelik eşyaları vb. ürünler bölgenin ekonomisine ve özellikle Isparta'nın turistik imajına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla Şubat ayında budama işlemi ile başlayan gül yetiştiriciliği Mayıs ve Haziran aylarında gül hasadıyla sona ermektedir. Isparta ili son yıllarda gül üretiminin yanı sıra lavanta üretimiyle de adını duyurmaya başlamıştır. Özellikle Keçiözü ilçesindeki, Kuyucak, Kuşçular, Aydoğmuş, Çukurören ve Ardıçlı köyleri Temmuz ortasından Ağustos ortasına kadar lavanta vadisine dönüşmektedir. Yapılan gözlemler ve mülakatlar sonucunda, özellikle turistler tarafından odun ateşinde lavanta yağının çıkarılması büyük ilgi

görmekte ve çıkardıkları lavanta yağlarından da satın almaktadırlar.

Isparta Merkez, Gelendost, Eğirdir, Aksu, Atabey, Şarkikaraağaç, Keçiborlu, Yalvaç, Uluborlu, Gönen ve Senirkent gibi ilçelerin elma, kayısı ve kiraz yetiştiriciliğinde önemli bir yeri vardır. Eğirdir ve Gelendost ilçelerinde her yıl Ekim ayında elma ve Uluborlu ilçesinde ise, Temmuz ayında kiraz festivali düzenlenmektedir. Türkiye'nin önemli kiraz üretim merkezlerinden biri olan Uluborlu'ya gelen Çinli turistlerden oluşan kabile, bahçelerde kiraz toplama zevkini tatmaktadırlar. Kiraz bahçelerine gelen turistlerin kendi isteğiyle bu ürünleri tatmaları ve toplamaları kırsal turizm faaliyetleri arasında sayılabilir. Gül aktivitesinin yanı sıra ağaç dikimi, bakımı, budama ve meyve toplama gibi faaliyetler de tur kapsamına dahil edilirse Isparta ilinin tarım turizminden yeterli düzeyde faydalanması sağlanmış olur. Bu ve buna benzer aktiviteler bölgenin kalkınması ve yöresel ürünlerin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Isparta'nın ilçe ve köylerindeki çiftliklerde turizme kazandırılırsa bölgenin kalkınması sağlanır. Bu çiftliklerde turizm amaçlı süt sağma, yün kırpma, çiftlik hayvanlarını besleme, yoğurt yapma, peynir yapma, çiftlik arazisi içerisindeki bahçelerden meyve veya sebze toplama, yabancı otları temizleme, bahçe belleme ve ata binme gibi aktiviteler yapılabilir.

Gölden dağa, yayladan mağaraya ve macera turizmine kadar pek çok çeşitlilik gösteren Isparta ili turizm açısından önemli bir potansiyel değer taşımanın yanı sıra Isparta'nın gülcülük ve halıcılık merkezi oluşu ile de ayrı bir değer ta-

şımaktadır. Zira, dünyada tek halı borsası Isparta'da görülmekte ve el sanatları yanında gül mamulleri ve gül parfümericiliği de Isparta turizmini geliştirmektedir [6].

Aynı zamanda Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde turizm alanında önlisans, lisans ve yüksek lisans eğitimi verilerek il ve ilçelerdeki turizm desteklenmekte ve araştırmalarla turizmin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın temel amacı Isparta'nın kırsal alanlarında yapılabilecek turizm türlerinin ve turizm aktivitelerinin envanterinin oluşturulmasının nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmesidir.

Envanter oluşturma aşaması, Isparta'nın kırsal alanlarında kırsal turizme konu olabilecek sosyal, sanatsal, kültürel, ekonomik ve günlük faaliyetlerin belirli kriterler göz önüne alınarak tespit edildiği aşamadır. Söz konusu kriterler oluşturulurken turist odaklı bir bakış açısıyla ortaya konulmuştur [34].

Araştırmada, Isparta il ve ilçelerinde detaylı bir literatür çalışması yapılmıştır. Eğirdir, Gelendost, Keçiborlu, Uluborlu, Aksu, Gönen, Yalvaç ve Merkez ilçeleri ile bu ilçelere bağlı köy ve beldelerde yapılan saha çalışmaları sonucunda ulaşılan materyaller ile birincil ve ikincil veriler neticesinde toplanan bulgular doğrultusunda konu ile ilgili araştırma çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada ilgili ilçelerde ve köylerde kırsal turizme konu olabilecek faaliyetlerin belir-

Tablo 3. Isparta İli Kırsal Alanlarında Yapılacak Kırsal Turizm Aktiviteleri****

Kırsal Alanlarda Yapılabilecek Aktiviteler	Aylar	İlçeler ve Köyler
Kiraz Çiçeği ve Kiraz Toplama Kiraz Festivali (Uluborlu Kiraz Festivali)	Haziran-Temmuz Temmuz	Uluborlu, Atabey ilçeleri başta olmak üzere tüm ilçe ve köyler
Elma Toplama Elma Festivali (Gelendost ve Eğirdir Elma Festivali)	Eylül-Ekim Ekim	Eğirdir, Senirkent, Yalvaç, Gelendost ilçeleri başta olmak üzere tüm ilçe ve köyler
Gül Toplama ve Gül Yağı Çıkarma Gül Festivali (Güneykent Gül Festivali)	Mayıs-Haziran Haziran	Güneykent beldesi başta olmak üzere tüm ilçelerde ve köylerde
Lavanta Toplama ve Lavanta Yağı Çıkarma	Temmuz-Ağustos	Keçiborlu ilçesi ve köyleri
Olta Balıkçılık	Tüm yıl	Aksu
Gölde Avcılık	Kış sezonu	Eğirdir
Yayla Aktiviteleri	Mayıs-Ağustos	Kozluca
Trekking	Nisan-Mayıs Eylül-Ekim	Kızıldağ Milli Parkı Kovada Gölü Milli Parkı Sütçüler Yazılı Kanyon St. Paul yürüyüş yolu (Yalvaç)
Kamp Karavan	Tüm yıl	Eğirdir Gölü ve Kovada Gölü
Bahçe İşleri (ağaç dikimi, budama, belleme)	Mart-Nisan-Mayıs	Tüm ilçe ve köyler
Dağcılık ve Tırmanış	Tüm yıl	Davraz Dağı
Mağara Ziyaretleri	Tüm yıl	Aksu
Müze Ziyaretleri (Isparta Müzesi, Yalvaç Müzesi, Etnografya Müzesi, Demokrasi ve Kalkınma Müzesi)	Tüm yıl	Merkez İlçe Yalvaç Atabey (İslamköy)
Çiftlik Ziyaretleri Aktiviteleri (Süt sağma, Peynir yapma, Ata binme, Hayvanları besleme vb.)	Mayıs-Kasım	Aksu
Halı ve Kilim dokuma	Tüm yıl	Eğirdir-Aksu
Kayak ve Kış Turizm Aktiviteleri	Kış sezonu	Davraz Dağı
Pisidia Antiokheia Kültür Sanat ve Turizm Festivali	Ağustos	Yalvaç
Geleneksel Pınar Pazarı	Ağustos-Ekim (Pazar Günleri)	Eğirdir
Yunus Emre'yi Anma ve Aşure Şenlikleri	Haziran	Gönen
İnanç Turizmi Ziyaretleri	Tüm yıl	Yalvaç, Eğirdir (Barla), Isparta Merkez

**** Tablo 3, gözlem ve mülakatlar sonucunda tarafımızda hazırlanmıştır.

lenmesinde gözlem ve mülakat olmak üzere iki temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır [48]. Burada amaç, yörede kırsal turizm konusunda ve kırsal alanlarda yapılabilecek turizm türleri hakkında ön izlenim edinmektir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Isparta'da tarım ve hayvancılığın yanında turizmin de yapılıyor olması neticesinde yerel halk için ek bir gelir yaratacak ve ekonomik refah düzeylerini arttıracaktır. Özellikle kadın istihdam düzeyini artırarak kadının toplumdaki saygınlığını ve ekonomik gücünü arttıracaktır.

Yerel kesimlerdeki iş imkanlarının artması sonucunda genç nüfusun kentlere göç etmesi engellenmiş olacaktır.

Kırsal alanlarda üretilen ürünlerin aracısız olarak gerçek değerlerinde satılması sağlanacaktır. Gül ve gül mamulleri, lavanta ve lavanta mamulleri, elma, kiraz, peynir, yoğurt, pekmez, Isparta kabağı vb. gibi ürünler gerçek değerinde alıcı bulacaktır.

Kırsal alanlara gelen turistlerin köy yaşantısını görebek yerel halkın sosyo-kültürel değerlerini öğrenmesi, yerel halkın da gelen turistlerden sosyal ve kültürel açıdan etkileşime girmesi karşılıklı gelişmelerine katkı sağlayacaktır.

Isparta ilinin kırsal alanlarında yapılan kırsal turizm, yerel halk için istihdam ve gelir fırsatı teşkil etmektedir. Bu yörelerdeki turistik ürünün oluşması ancak bu yöreye turistlerin gelmesiyle mümkündür. Özellikle tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde yerel halkın asıl uğraşı olan tarımı terk etmeden, yörenin sahip olduğu doğal, sosyo-kültürel ve tarihsel değerleri, turizm amaçlı kullanarak kendilerine bir ek gelir sağlamak ve refah düzeylerini yükseltmek Isparta'da kırsal alanlarda yapılacak turizmle mümkündür.

Isparta ili kırsal alanlarında yapılabilecek turizm aktiviteleriyle birlikte il ve çevresindeki turizm türleri uyum içerisine organize edilirse yılın 12 ayı Isparta ve çevresinde turizm yapılma olasılığı mevcuttur. Bu da kalkınmanın sağlanabilmesi için bulunmaz bir fırsattır.

Isparta kırsal alanlarında yapılabilecek turizm aktivitelerinin çeşitliliğinin artması ve bu aktivitelerin diğer turizm türleriyle entegre edilerek seyahat acentelerinin tur kapsamına dahil edilmesi, yerel kesimdeki iş imkanını arttıracak, yerel halkın sosyo-kültürel açıdan gelişmesini sağlayacak, göçü engelleyecek, turizmi 12 aya yayacak ve kırsal kalkınmaya ivme kazandıracaktır.

Araştırma, Temmuz-Ağustos 2015 tarihleri arasında Isparta il merkezi, Gelendost, Atabey, Yalvaç, Gönen, Keçiborlu, Uluborlu ve Aksu ilçe ve köylerinde gerçekleştirilmiştir. İlçe ve köylerde yörenin ileri gelenleriyle (belediye başkanları, muhtarlar, öğretmenler, akademisyenler ve köylerde tarım ve turizmle uğraşan kişiler) mülakatlar gerçekleştirilmiştir ve tarafımızca notlar tutulmuştur. Araştırma kapsamında 29 kişi ile mülakat yapılmış ve mülakat yapılan kişilerin turizm bakış açıları incelenmiş, gözlem ve yüz yüze görüşme tekniği uygulanıp elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Turizm literatüründe geçmişten beri turizm envanteri denildiğinde ilk akla gelen antik kentler, höyükler, camiler, kiliseler, kervansaraylar, türbeler, müzeler, su kemerleri, tarihi evler, ormanlar, yaylalar v.b. gibi doğal ve kültürel değerlerin yer aldığı envanterler oluşmuştur [34].

Çalışmada, Isparta'nın kırsal alanlarında yapılabilecek faaliyetleri içeren bir kırsal turizm envanteri oluşturularak turizm literatürüne kazandırılmaya çalışılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Isparta: Eğirdir gölünden Davraz dağına, Kovada gölünden elma bahçelerine, Aksu çayından gül bahçelerine, lavanta kokuları içerisinde müze ziyaretlerinde bulunmak isteyen turistlere dört mevsim ziyaret olanağı sunmaktadır. Isparta'nın turizm varlıklarını değerlendirmek için yörenin tanıtılması ve bu kaynakların turizm sektöründe etkinleştirilmesi gerekmektedir. Çalışmada, Isparta'nın kırsal alanlarında yapılabilecek kırsal turizm aktivitelerinin envanteri oluşturulmuş ve bazı öneriler sunulmuş olup, bunun dışında dikkat edilecek bazı hususlar ise şunlardır:

- Daha önce de değinildiği üzere, Isparta ili Türkiye'de ve dünyada gül üretimi bakımından önemli bir konuma sahiptir. Hemen hemen Isparta'nın bütün ilçe ve köylerinde gül üretimi yapılmaktadır. Yörede Şubat ayının sonunda gül budamasıyla başlayan aktiviteler, Mayıs ile Haziran ayları içerisinde gül toplama aktiviteleriyle devam etmektedir. Özellikle Güneykent beldesinde üç yıldır devam eden gül toplama aktiviteleri turizmle bütünleşmiş olup, her yıl yüzlerce yerli ve yabancı turisti yöreye çekmektedir. Ayrıca buraya ziyarete gelen turistler gül yağı ve gül suyu çıkarılma aktivitelerini izlemekte veya bizzat katılmaktadırlar. Fakat özellikle bu yıl yöreye gelen turistlerin konaklama sorunu ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Gelen turistler il ve ilçelerdeki otel, motel, pansiyon v.b. gibi konaklama yerlerinden daha çok ahşaptan, kerpiçten veya taştan yapılmış bir köy evinde konaklamak istemektedirler bundan dolayı böyle tesislerin kurulması gerekmektedir. Kırsal alanlarda öncelikle atıl kalan köy evlerinin ve kullanılan evlerin bir odalarını orijinallerine uygun restore edilerek konaklamaya açılması ve gelen turistlerin buralarda konaklaması yöre halkının gelir düzeylerini arttıracığı düşünülmektedir.

- Gelendost ve Eğirdir ilçeleri başta olmak üzere diğer ilçelerde de elma üretimi yapılmaktadır. Özellikle Ekim ve Kasım ayları elma toplama dönemidir. Isparta'da kiraz denilince Uluborlu ilçesi ilk akla gelen ilçedir. Haziran ve Temmuz ayları kiraz toplamak için uygun olan aylardır. Bu bölgeler turistleri Haziran ile Kasım ayları arasında kiraz ve elma toplama faaliyeti için bölgeye çekme olanağına sahiptir. Aslında ağaç budama, ilaçlama ve bahçe belleme gibi faaliyetleri de turizm aktiviteleri içerisine dahil edildiğinde tarımla bütünleşen turizm sezonunu Şubat ayının başından Kasım ayının sonuna kadar uzatabilir.

- Son yıllarda gül üretiminin yanı sıra lavanta üretimiyle de Isparta'nın Keçiborlu ilçesinin köyleri adını duyurmuştur. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında Kuyucak vadisi lavanta vadisi olarak gelen turistleri lavanta kokusuyla karşılamaktadır. Lavanta ve lavanta yağı yerel halk için gelir kaynağı oluşturmaktadır. Ayrıca bu dönemde buralara ziyaret eden turistler tarafından bu vadinin panoramik olarak izlenmesi yoğun bir ilgi görmekte ve lavantalar içerisinde fotoğraf çekmek ilçenin turizm tanıtımına katkı sağlamaktadır.

- Isparta'da turizmin daha fazla geliştirilmesi, pazarlanması ve desteklenmesi için üniversite, belediyeler, il turizm müdürlüğü, Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı, iş adamları ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğiyle ortak çalışmalar yapılmalıdır. Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde her yıl "Isparta Alternatif-Kırsal Turizm Çalıştayı" düzenlenmelidir.

- Turizm ve Kültür Bakanlığının alternatif turizm kapsamına dahil ettiği pek çok turizm türünü Isparta il ve çevresinde yapma imkanı bulunmaktadır. Bu turizm türlerinin

yanı sıra öncelikli olarak kırsal turizmle iç içe geçmiş olan tarım turizmine öncelik verilmelidir. Çünkü Isparta ili gül, elma, kiraz ve lavanta üretimi bakımından gerek ulusal gerekse uluslararası pazarda önemli bir potansiyele sahiptir.

- Isparta turizmine kaynak oluşturan doğal güzellikler, akarsular, göller, bitki toplulukları, mağaralar, yöresel mimari, tarihsel değerler, kültürel farklılıklar, yerel organizasyonlar, köy yaşamı, el sanatları, geleneksel mutfak kültürü, tarımsal faaliyetler, yöresel lezzetler daha birçoğu turizm tanıtımında bir marka haline getirilmeli ve kırsal turizme kazandırılmalıdır. Bunlardan bazıları şunlar olabilir: Eğirdir Gölü, Davraz Kayak Merkezi, Isparta'nın Gülü, Gelendost Elması, Eğirdir Elması, Uluborlu Kirazı, Kuyucak Lavanta Vadisi, Isparta Halısı, Yalvaç Evleri, Demokrasî ve Kalkınma Müzesi, Süleyman Demirel v.b. gibi.

- Yöresel festival ve şenliklere önem verilmeli ve ayrıca seyahat acenteleri ve tur operatörlerinin organize ettiği yerel ve bölgesel gül ve lavanta toplama ve yağlarının çıkarılması gibi turların programlarına daha fazla dahil edilmesi konusunda girişimlerde bulunulmalıdır. Şu anda günübirlik veya bir iki günlük turların ziyareti tur acenteleri tarafından sağlanmaktadır. Konaklama ve gün sayısını arttırmak adına, bölgede yapılabilecek kırsal turizm aktivitelerinin tur kapsamına dahil edilmesi önemlidir.

- Isparta'da tarımla bütünleşen kırsal turizm çok az sayıda kişi tarafından bilinmekte olup belediye, üniversite, kamu ve özel kuruluşlar vasıtasıyla zaman zaman kırsal alanlarda kırsal turizm eğitim seminerleri ve programları düzenlenerek yöre halkı bilinçlendirilmelidir. Gelen turistleri müşteri olarak değil de misafir olarak görmeleri sağlanmalıdır.

- Isparta'ya gelen turların Antalya-Denizli arasında sadece bir durak noktası olmanın dışında bir kırsal turizm destinasyonu olması sağlanmalıdır. Özellikle kırsal alanlardaki köy evlerinde konaklama sağlanmalıdır.

- Isparta ilinde turizmin gelişebilmesi için kırsal alanlarda yapılabilecek kırsal turizm türlerini hayata geçiren, yerli ve yabancı turistlere odaklı bir turizm politikasının ve turizm projelerinin yapılması gerekmektedir.

Isparta ili ve çevresi gerek yerli turistler (özellikle yaz ayları, hafta sonları ve tatillerde), gerekse yabancı turistler tarafından (özellikle gül, lavanta, kiraz üretimi dönemlerinde ve Uzakdoğulu turistler) tercih edilen yerler arasındadır ve gelecekte burayı ziyaret eden kişi sayısında artış yaşanacağı bir gerçektir. Ayrıca Isparta ilinin kırsal alanlarında yapılan turizmin gül ve lavanta tarlaları sayesinde bölgenin ve hatta ülkenin kalkınmasında etkili olacağı bir gerçektir.

Bu çalışmada, Isparta ilinin ve kırsal alanlarında yapılabilecek kırsal turizm açısından önemli bir arz potansiyeline sahip olduğu görülmüştür. Araştırma gelecekte Isparta turizmi ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı ve bölgedeki alternatif turizm türleri içerisinde kırsal turizm dikkat çekilerek, kırsal alanlarda gelirin artırılması, yaşam seviyesinin yükseltilmesi, doğaya olan ilginin artması ve ilin çekim merkezi haline gelmesi umulmaktadır.

Not: Bu çalışma 8-11 Ekim 2015 tarihinde düzenlenen 4. Kırsal Turizm Sempozyumunda sunulan "Isparta İli Kırsal Alanlarında Yapılabilecek Kırsal Turizm Türlerinin Kırsal Kalkınmaya Etkisi" isimli bildirinin genişletilmiş halidir.

KAYNAKLAR

[1] Ahıpaşaoğlu, S., ve Çelttek, E., (2006), *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*, Gazi Kitabevi, Fersa Matbaacılık, Ankara.

[2] Akça, H., 2004. "Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Turizm", *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl: 43, Sayı: 513, Eylül, ss: 61-70.

[3] Akça, H., Esengün, K., ve Sayılı, M., (2001), "Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü", *Standart Dergisi*, Şubat, ss: 29-35.

[4] Aydın, E., ve Selvi, M., S., (2012a), "Kırsal Turizm Tanıtımında Yerel Paydaşların Rolü: Arhavi Örneği", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), ss: 133-144.

[5] Aydın, E., ve Selvi, M., S., (2012b), "Kırsal Turizmde Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Düzce İli Örneği", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), ss: 145-155.

[6] Bingöl, Z., (2004), "Akdeniz Bölgesinin Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi", *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, ss: 125-137.

[7] Canoves, G., Villorino, M., Gerda, K., P., and Blanco, A. (2004), "Rural Tourism In Spain: An Analysis Of Recent Evolution", *Geoforum*, 35, pp: 755-769.

[8] Ceylan, S., ve Demirkaya, H., (2009), "Kış Turizmine Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme: Çobanisa Köyü (Isparta)", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 21, Cilt: 14, ss: 79-94.

[9] Civelek, M., Dalgın, T., ve Çeken, H., (2014), "Agro-Turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki Agro-Turizm Alanlarında Bir Araştırma", *Turizm Akademik Dergisi*, 1 (1), ss: 15-28.

[10] Çeken, H., (2014), *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.

[11] Çeken, H., Dalgın, T., ve Çakır, N., (2012), "Bir Alternatif Turizm Türü Olarak Kırsal Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kırsal Turizmin Etkileri", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), ss: 11-16.

[12] Çeken, H., Karadağ, L., ve Dalgın, T., (2007), "Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma", *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (1), ss: 1-14.

[13] Çelttek, E., (2004), "Kırsal Turizm ve Tokat İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin S.W.O.T. Analizi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.

[14] Daugstad, K., (2008), "Negotiating Landscape In Rural Tourism", *Annals Of Tourism Research*, 35 (2), pp: 402-426.

[15] Demircioğlu, G., (1993), "Kırsal Turizm Nedir?", *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 5, Eylül-Ekim, Ankara, ss: 8-10.

[16] Doğan, H., ve Üngüren, E., (2012), "Yerel Halkın Isparta Turizmine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, ss: 103-122.

[17] Douglas, N., Douglas, N., and Derrett, R., (2001), *Special Interest Tourism*, John Wiley&Sons Ltd., Australia.

[18] Durgun, A., (2006), "Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı*, Isparta.

[19] Durgun, A., (2007), "Isparta İlinin SWOT Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 5, ss: 93-109.

- [20] Ekiztepe, B., (2012), "Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınmaya Etkileri: Teorik Bir Çalışma", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), ss: 85-88.
- [21] Erdoğan, N., (2003), Çevre ve (Eko)turizm, Pozitif Matbaacılık, Erk, Ankara.
- [22] Gürdal, M., (2014), *Türkiye Turizm Coğrafyası "Profesyonel Turist Rehberi ve Gezi Kılavuzu"*, Nobel Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- [23] Halidar, P., (2007), "Rural Tourism Challenges and Opportunities", International Marketing Conference on Marketing and Society, pp: 111-129.
- [24] Isparta Valiliği, (2011), *Isparta Kültür ve Turizm Envanteri*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: 8, Isparta.
- [25] Kadanalı, E. ve Yazgan, Ş., (2012), "Kırsal Turizmin Ekonomik-Sosyal ve Çevresel Etkileri", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), ss: 97-100.
- [26] Kızılaslan, N., ve Ünal, T., (2014), "Tokat İlinin Ekoturizm/Kırsal Turizm Potansiyeli ve SWOT Analizi", *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 9, ss: 45-61.
- [27] Kiper, T., (2006), "Safranbolu Yörüköyü Perzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- [28] Korkmaz, M., ve Başkalkan, S., N., (2011), "Eğirdir Gölü ve Çevresinde Turizm Gelişiminin Sürdürülebilirliği Üzerine Değerlendirmeler", *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, ss: 62-69.
- [29] Kuter, N., ve Erdoğan, E., (2006), "Yalvaç, Pisidia Antiocheia Antik Kenti ve Çevresinin Peyzaj Özellikleri ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, Sayı: 1, ss: 111-123.
- [30] MacDonald, R., and Jolliffe, L., (2003), "Cultural Rural Tourism Evidence From Canada", *Annals Of Tourism Research*, Volume: 30, No: 2, pp: 307-322.
- [31] Morgül, Ş., M., (2006), "Trakya Bölgesinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine İlişkin Analiz: Kırklareli Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Edirne.
- [32] Mikaelli, M., ve Memlük, Y., (2013), "Kırsal Turizm ve Kültürel Turizmin bütünleşmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3 (2), ss: 87-91.
- [33] Nayır, O., (2009), "Isparta Yöresi Korunan Doğal Alanlarda Ekoturizm Talep ve Eğilimlerin Belirlenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Isparta.
- [34] Özdaşlı, K., Özdaşlı, E., ve Alparslan, A., M., (2010), "Yaratıcı Turizm: Bir Uygulama Modeli Önerisi ve Isparta İlinde Yaratıcı Turizm Envanteri", *SOİD-Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Yıl:7, Sayı: 1, ss: 17-24.
- [35] Özdemir, J., (2008), "Isparta İlinin Turizm Potansiyeli ve Geliştirilebilir Turizm Çeşitleri", *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi*, Ankara.
- [36] Özgünç, N., (1998), *Turizm Coğrafyası Özellikler-Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- [37] Soykan, F., (1999), "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10, Mart-Haziran, ss: 67-75.
- [38] Topay, M., ve Parlador, M., Ö., (2015), "Isparta İli Örneğinde CBS Yardımıyla Alternatif Turizm Etkinlikleri İçin Uygunluk Analizi", *Tarım Bilimleri Dergisi*, 21, ss: 300-309.
- [39] Türkoğlu, M., Gövdere, B., ve Meydan, Ç., (2005), "Isparta İli Turizminin Sorunları ve Çözüm Önerileri", *SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 1, ss: 29-38.
- [40] Uca, A., (2012), "Karaman'da Kırsal Turizmin Örneği: Sertavul", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), ss: 71-75.
- [41] Uçar, M., (2010), "Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi ve Fethiye Örneği", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Muğla.
- [42] Uçar, M., Çeken, H., ve Ökten, Ş., (2010), *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma (Fethiye Örneği)*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- [43] Uğuz, Ç., S., (2011), "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 24, Temmuz İstanbul, ss: 332-353.
- [44] Uygur, S., M., ve Akdu, U., (2009), "Çiftlik Turizmi, Kırsal, Tarım ve Ekoturizminin Kavramsal Açısından İrdelemesi", *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, ss: 143-166.
- [45] Ün, E., Tutar, F., Tutar, E., ve Erkan, Ç., (2012), "Ekonomik Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü: Türkiye Örneği", Session 4C: Turizm, *International Conference on Eurasian Economies*, ss: 345-350.
- [46] www.ispartakulturturizm.gov.tr (15.05.2015).
- [47] Yeşiltaş, M., ve Öztürk, İ., (2008), "Bölgesel Kalkınma Çerçevesinde Alternatif Turizm Faaliyetlerine Yönelik Bir Değerlendirme: Sivas Örneği", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, ss: 1-18.
- [48] Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Genişletilmiş 9. Baskı, Ankara.
- [49] Yılmaz, Ö., G., ve Gürol, K., N., (2012), "Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), ss: 23-32.